

universytetu Indiany. № 69a. Kviten 2005. – K. : [B. v.], 2005. – 60 s.

3. **Kozyirin A. N.** Finansovoe pravo i upravlenie publichnyimi finansami v zarubezhnyih stranah / A. N. Kozyirin. – M. : TsPPI, 2009. – 182 s.

4. **Konstitutsii burzhuaznyih gosudarstv** : ucheb. posobie / sost. V. V. Maklakov. – M. : Yurid. lit., 1982. – 408 s.

5. **Konstitucionnoe** (gosudarstvennoe) pravo zarubezhnyih stran. V 4 t. / otv. red. B. A. Strashun. – M. : BEK, 1995. – 778 s.

6. **Konstitucionnoe** pravo zarubezhnyih stran : uchebnik / pod red. M. V. Baglaya [i dr.]. – M. : NORMA, 2004. – 832 s.

7. **Konstytutsiine** (derzhavne) pravo zarubizhnykh krait : ucheb. posobye / V. M. Beschastnyi [ta in.] ; za red. V. M. Beschastnyi. – K. : Znannia, 2007. – 467 s.

8. **Mishin A. A.** Gosudarstvennyiy stroy SShA : navch. posib. / A. A. Mishin ; red. O. V. Simonov. – M. : VYuZI, 1953. – 80 s.

9. **Mishin A. A.** Konstitucionnoe (gosudarstvennoe) pravo zarubezhnyih stran : uchebnik / A. A. Mishin. – Izd. 9-e, ispr. i dop. – M. : Yustitsinform, 2002. – 496 s.

10. **Mishin A. A.** Printsip razdeleniya vlastey v konstitutsionnom mehanizme SShA : monografiya / A. A. Mishin ; otv. red. B. S. Nikiforov. – M. : Nauka, 1984. – 189 s.

11. **Saharov N. A.** Institut prezidentstva v sovremenном mire / N. A. Saharov. – M. : Yurid. lit., 1994. – 176 c.

12. **Sovhyria O.** Vzaiemodiia uriadu ta parlamentu u zakonodavchomu protsesi (vitchyzniyanu ta zarubizhnyi dosvid) / O. Sovhyria // Visn. Lviv. un-tu. Ser. yurydychna. – 2012. – № 56. – S. 187 – 193.

13. **Stosunky** mizh zakonodavchoiu ta vykonavchoiu hilkamy vlady u parlamentskykh respublikakh // Doslidzhennia Prohramy spryiannia Parlamentu Ukrayiny universytetu Indiany: Stvorennia koalitsiynykh uriadiv. Prava opozysii. Formy parlamentskoho kontroliu. – K. : [B. v.], 2006. – S. 27 – 51.

14. **Finansyi** : ucheb. dlya vuzov / pod red. prof. L. A. Drobozinoy. – M. : YuNITI, 2001. – 527 s.

15. **Shapoval V. M.** Konstytutsiine pravo zarubizhnykh krait : pidruchnyk / V. M. Shapoval. – K. : ArtEk : Vyshcha shk., 1997. – 264 s.

16. **Yakushev A. V.** Konstitucionnoe pravo zarubezhnyih stran : kurs lektsiy / A. V. Yakushev ; avt.-sost. A. V. Yakushev. – M. : PRIOR, 2001. – 336 s.

17. **Garvey John H.** Modern Constitutional Theory : A Reader / John H. Garvey. – St. Paul Minn : West Publishing Co., 1989. – 494 p.

18. **O'Brien D. M.** Constitutional Law and Politics. = [Konstitucionnoe pravo i politika] / D. M. O'Brien. – 2-nd ed. – New York : W. W. Norton&Company, 1995. – Vol. 1. – 838 p.

19. **The Changing Constitution** / ed. : J. Jowell, D. Oliver. – 3-rd ed. – Oxford : Clarendon Press, 1994. – 470 p.

Надійшла до редколегії 24.03.14

Інна НІКІФОРОВА

Національна академія державного управління
при Президентові України

ПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ І ПАРТИЦИПАТИВНА ДЕМОКРАТИЯ В СУЧАСНОМУ ВІМІРІ

Розкривається сутність теоретичної моделі партіципаторної демократії та її роль у розвитку політичної конкуренції. Аналізуються можливості ефективного інтегрування в політичний процес механізмів прямого політичного участі як чинника політичної конкуренції в умовах представницької демократії та особливості правового регулювання політичної участі в Україні.

Ключові слова: політична участі, політична конкуренція, партіципаторна демократія, референдум, громадські слухання, загальні збори громадян.

Инна Никифорова. Политическая конкуренция и партиципативная демократия в современном измерении

Раскрывается сущность теоретической модели партіципаторной демократии и ее роль в развитии политической конкуренции. Анализируются возможности эффективного интегрирования в политический процесс механизмов прямого политического участия как фактора политической конкуренции в условиях представительской демократии, и особенности правового регулирования политического участия в Украине.

Ключевые слова: политическое участие, политическая конкуренция, партіципаторная демократия, референдум, общественные слушания, общие собрания граждан.

Inna Nikiforova. Political competition and participatory democracy nowadays

The substance of abstract model of participatory democracy and its role for development of political competition is revealed. The possibility of effective political integration of mechanisms of direct political participation, as factor of political competition in conditions of representative democracy, and special aspects of legal regulation of political participation in Ukraine has been analysed.

Key words: political participation, political competition, participatory democracy, referendum, public hearing, general public meetings.

Основними здобутками суспільного розвитку після епохи індустриалізації стали такі послідовні стадії науково-технічного прогресу, як комп'ютеризація та інформатизація. Остання, базуючись на використанні переваг інтелекту та інформаційних технологій, відкрила шлях до переходу суспільства в новий якісний стан – інформаційне суспільство, яке нині стикається з проблемою невідповідності можливостей традиційних моделей представницької

демократії масштабам соціально-економічних та політичних перетворень. Як справедливо зазначає О. Максимова, основну роль у процесах демократизації теоретики концепцій політичного розвитку відводять політичним елітам. При цьому ігноруються значення і вага широких мас населення [6, с. 7].

На думку Дж. Несбіта, однією з базових тенденцій, притаманних періоду трансформації індустриального суспільства в інформаційне, є перехід від представницької демократії до партіципаторної (демократії співучасти) [8, с. 8 – 9], цінність якої полягає в забезпеченні необхідних умов й усілякому заохоченні безпосередньої участі громадян у визначені змістової складової державної політики та її подальшій реалізації правлячими колами. Невід'ємним критерієм якості демократичних процесів є прозора політична конкуренція та соціально-правові умови її розвитку. Однак теоретичні дослідження та політична практика свідчать, що визначальну роль політична конкуренція відіграє в плюралістичній демократії або змагальному елітізмі.

З огляду на викладене актуалізується необхідність наукового дослідження особливостей політичної конкуренції в теоретичній моделі партіципаторної демократії та перспектив її розвитку в політичних реаліях українського сьогодення.

Доцільність організації суспільства на засадах участі громадян на всіх етапах прийняття політичних рішень вбачали ще класики політичної думки античності – Платон та Арістотель. Подальший розвиток ця ідея отримала завдяки мислителям та діячам епохи Відродження (Ж. Боден, Н. Макіавеллі, Т. Мор), Нового часу (Ф. Бекон, Дж. Локк) та Просвітництва (Ш. Монтеск'є, Ж-Ж. Руссо). Однак проблематика власне партіципаторної демократії як окремої моделі побудови демократичного суспільства бере початок в американській політичній думці ХХ ст.

Визначення поняття «партіципаторна демократія» вперше дала К. Пейтман у праці «Участь і демократична теорія», опублікованій у 1970 р. Іншими провідними дослідниками концепції партіципації суспільства стали Б. Барбер, П. Бахрах, Н. Боббіо, А. Гаре, К. Гулд, Т. Кронін, А. Лейпхарт, С. Ліпсет, К. Макферсон, Дж. Фішкін, Т. Фотопулос, Дж. Циммерман.

За роки української незалежності політичній участі було присвячено ряд дисертаційних досліджень і публікацій таких науковців, як І. Алексєєнко, В. Беля, І. Білоус, В. Бортніков, В. Волинець, І. Воронов, Є. Головаха, В. Голубь, Н. Дембіцька, А. Драшкович, Г. Іовчу, Е. Клюєнко, О. Кулеба, Г. Лебединська, С. Лисеєнко, О. Максимова, В. Переvezий, М. Пірен, М. Призіглей, В. Речицький, Н. Ротар, С. Сальнікова, М. Слюсаревський,

О. Сурніна-Далекорей, Л. Угрин, О. Щаренко, О. Чемшит.

Вітчизняні наукові дослідження політичної конкуренції пов'язані переважно з механізмами її політико-правового регулювання, а також вивченням впливу політичних еліт на процеси формування української політичної системи. Зокрема, це праці та публікації таких дослідників, як Е. Афонін, В. Бортніков, В. Геєць, С. Гелей, Г. Зеленсько, О. Кіндратець, Н. Кононенко, Д. Коротков, О. Крюков, Л. Мандзій, М. Михальченко, С. Наумкіна, О. Новакова, А. Пахарев, Ф. Рудич, Н. Селютіна, Л. Тупчієнко, С. Чемекова, Г. Щедрова, С. Щедров.

Незважаючи на наявність значного арсеналу наукових напрацювань, політична участі і політична конкуренція і дотепер вивчаються як дві окремі наукові категорії та політичні практики, бракує системних досліджень закономірностей їх взаємообумовленості і взаємопливу. Для України залишається відкритим питання створення дієвих механізмів реалізації тих інструментів політичної участі, які широко практикуються країнами з розвинутими інститутами партіципаторної демократії.

Метою статті є дослідження умов розвитку та специфіки політичної конкуренції як у теоретичній моделі партіципаторної демократії, так і в межах реального політичного середовища сучасності; аналіз правового поля реалізації громадянами України конституційного права на пряму участі в управлінні державними справами.

Існує три основні види політичної участі: 1) невільна і несвідома, яка ґрунтується, наприклад, на спонтанному вольовому імпульсі або примусі; 2) свідома, але невільна, коли людина керується усвідомленою нею потребою дотримуватись жорстких норм та регламентів; 3) свідома і вільна, коли особистість здатна подолати конфлікт раціоналізованих нею потреб, здійснити вибір і тим самим розширити межі своїх можливостей у багатовимірному політичному світі, який постійно розвивається. Саме останній вид політичної участі Г. Алмонд та С. Верба вважають партіципаторною, тобто громадянською [3, с. 462].

Ідеальне партіципаторне суспільство характеризується прямим залученням громадян до управління ключовими політичними та соціальними інститутами і не передбачає посередників у вигляді політичних партій, громадських організацій, рухів, груп інтересів, лобі тощо. Тому класики теорії партіципаторної демократії К. Пейтман та Дж. Циммерман стверджували, що недостатньо наявності на загальнодержавному рівні конкуренції між лідерами, за яких голосують виборці і які не завжди належним чином представляють інтереси громадян. Необхідне ще й існування політично активного суспільства, організованого так, щоб кожен мав змогу безпосередньо брати участь

в усіх сферах політичного життя [2, с. 224].

Якщо сутність політичної конкуренції загалом полягає в боротьбі за досягнення певних політичних цілей, головними з яких є завоювання та утримання влади, а також отримання доступу до різного роду ресурсів (матеріальних, людських, інформаційних, організаційних, фінансових) [7, с. 17], то ключовим положенням теорії партicipаторної демократії є теза про необхідність самовдосконалення особистості як головного чинника й одночасно позитивного суспільного наслідку політичної участі. У партicipаторній моделі політична участь не розглядається як засіб досягнення будь-якої мети. Вона сама вже є метою, позаяк лише участь у її сучасному розумінні сприяє інтелектуальному та емоційному розвитку громадян [1, с. 60], що, на перший погляд, нівелює суспільне значення феномену політичної конкуренції.

З огляду на те, що партicipізм є більше теоретичним ідеалом демократії і «в чистому вигляді» не може мати місце в країнах із парламентською, президентською чи змішаною формами правління, можна погодитись із висновком О. Максимової, що в більшості країн з усталеними демократичними цінностями партicipаторна модель демократії виглядає як піраміда з прямою демократією в основі і репрезентативною наступних рівнях [6, с. 11].

Узагальнено вершина такої піраміди, залежно від переважання поліархічних чи елітарних елементів демократії, являє собою арену політичних змагань за отримання чи розподіл влади між групами інтересів або політичними елітами, які, конкуруючи між собою за право керувати державою, чинять відповідний вплив на маси, на певні соціальні прошарки та групи. Нижній рівень піраміди, навпаки, стає площею відкритої конкуренції громадян за вплив на владу. Причому, якщо йдеться про формування політичного курсу, вироблення, прийняття та реалізацію урядових та управлінських рішень, то громадянське суперництво виявляється в конкуренції ідей, думок, програм, ініціатив, альтернативних варіантів рішень тощо. В інших випадках – це конкуренція за право впливу на формування інститутів державної влади, на діяльність їх представників, включаючи ротацію останніх.

Традиційними інструментами партicipаторної демократії і водночас факторами активізації конкуренції ідей, думок, ініціатив є основні механізми прямого народовладдя – референдум, плебісцит, ініціатива, відклик, публічні слухання, міські зібрання. Ст. 38 Конституції України також наділяє українських громадян правом брати участь в управлінні державними справами, але механізми реалізації цього права недостатньо врегульовані [4]. Перш за все йдеться про складність конституційної процедури проголошення

за народною ініціативою всеукраїнського референдуму (ст. 72), яка передбачає найбільшу в Європі кількість ініціаторів такого заходу – не менш як три мільйони громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по 100 тис. підписів у кожній області [4]. Для порівняння, у Нідерландах вимагається 600 тис. підписів, Італії – 500 тис., Словаччині – 350 тис., Литві – 300 тис., Португалії – 75 тис., Словенії – 40 тис. підписів [12, с. 81 – 82].

У межах конституційної реформи, розпочатої у 2014 р., розглядається питання запровадження інституту народного вето як механізму скасування чинного закону шляхом проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою (ініціативний референдум). Водночас інші питання, окрім скасування законів, не можуть бути предметом ініціативного референдуму, а з метою з'ясування позиції громадян України з того чи іншого важливого питання загальнодержавного значення вбачається за доцільне запровадження інституту дорадчого опитування (плебісцит), яке може бути проведено не на підставі громадянського волевиявлення, а за рішенням Верховної Ради України та Президента України, і результати його матимуть лише рекомендаційний характер [11].

За чинною Конституцією України та Законом України «Про всеукраїнський референдум», прийнятим 6 листопада 2012 р., предмет всеукраїнського референдуму не обмежено виключно питанням скасування законодавчих актів. Так, згідно із Законом України «Про всеукраїнський референдум» предметом всеукраїнського референдуму за народною ініціативою можуть бути питання: 1) схвалення нової редакції Конституції України, внесення змін до Конституції України, скасування, втрати чинності чи визнання нечинним закону про внесення змін до Конституції України (конституційний референдум); 2) прийняття чи скасування закону України або внесення змін до чинного закону України (законодавчий референдум); 3) будь-яке питання, за винятком тих, щодо яких референдум не допускається згідно з Конституцією України (загальний референдум). Результати всеукраїнського референдуму за народною ініціативою мають обов'язковий характер незалежно від його виду (ст. 3 та 15 Закону України «Про всеукраїнський референдум») [9]. Отже, внесення запропонованих змін до Основного Закону не сприятиме повноцінній реалізації політико-правових можливостей народовладдя в Україні.

Щодо місцевого референдуму, то право застосування такого механізму прямої участі територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення визначено ст. 7 Закону України «Про місцеве

самоврядування в Україні», але у зв'язку із втратою чинності Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» в Україні, з листопада 2012 р., відсутні правові засади організації та проведення місцевих референдумів.

Референдум зазвичай доповнюється процедурою ініціативи. Право ініціативи дозволяє групі виборців (в установленій законом кількості) безпосередньо вносити на розгляд громадян ті чи інші пропозиції законодавчого характеру (пряма ініціатива) або робити це через законодавчий орган (непряма ініціатива) [2, с. 228]. Однак згідно зі ст. 93 Конституції України правом законодавчої ініціативи наділені лише Президент України, народні депутати України та Кабінет Міністрів України [4], а громадяни України, відповідно до ст. 9 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», мають право лише на місцеве ініціювання в порядку, визначеному місцевою радою: шляхом ухвалення окремого положення або визначення відповідного порядку в статуті територіальної громади [10].

Наприкінці 2013 р., за даними Українського незалежного центру політичних досліджень, із 26 обласних центрів України механізм реалізації права на місцеву ініціативу членами територіальної громади було визначено у 23 містах [5, с. 31]. При цьому більшість положень та/або статутів містили значні обмеження реалізації такого права: 1) велика кількість членів ініціативної групи (приміром, Рівне – 1 000 осіб, Чернівці і Херсон – по 500 осіб, Дніпропетровськ і Запоріжжя – по 250 осіб) [5, с. 35 – 36]; 2) нереальні вимоги щодо кількості підписів, необхідних для внесення місцевої ініціативи на розгляд ради (Чернігів – 29,6 тис. підписів, Кіровоград – 23,4 тис., Івано-Франківськ – 22,6 тис., Львів і Харків – по 10 тис., Одеса і Рівне по – 5 тис.) [5, с. 39 – 40]. Правові акти Вінницької, Сумської, Миколаївської та Київської міських рад усупереч Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачають можливість визнання недоцільності розгляду в раді питань, внесених у порядку місцевої ініціативи [5, с. 45]. Як наслідок, протягом 2011 – 2012 рр. лише у 5 містах на розгляд міських рад було винесено загалом 37 місцевих ініціатив [5, с. 95, 112, 127, 155, 158].

Відклик передбачає припинення шляхом голосування відповідного електорату повноважень виборної посадової особи [2, с. 228] та призначення нових виборів. Процедурно відклик розпочинається зі збору законодавчо необхідної кількості підписів, після чого проводиться голосування за затвердження процедури відклику й подальші вибори. У цьому механізмі партципаторної демократії, найбільш поширеному в США, вбачається вагомий потенціал обмеження зловживань владою [3, с. 226 – 227].

В Україні обираються президент та народні депутати, однак

законодавчі підстави та механізм дострокового відклику тих, хто обіймає ці посади, за народним волевиявленням відсутні. Так, Президент України, який обирається народом, може бути достроково усунутий із поста в порядку імпічменту лише парламентом та за ініціативою останнього (ст. 108 та 111 Конституції України). Відповідно до ст. 90 та 81 Конституції України повноваження депутатів Верховної Ради України припиняються залежно від умов за рішенням президента, парламенту, суду, вищого керівного органу відповідної політичної партії (виборчого блоку політичних партій) [4].

Деякі дослідники вважають, що відклик найбільш ефективний на рівні місцевого самоврядування [3, с. 227]. Однак вітчизняне законодавство (ст. 78 та 79 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») передбачає процедуру дострокового припинення повноважень сільської, селищної, міської, районної в місті ради, а також сільських, селищних та міських голів за рішенням місцевого референдуму, щодо якого, як уже зазначалось, відсутнє правове регулювання.

Публічні слухання та міські зібрання, які надають широку арену конкуренції думок, ідей, ініціатив громадян, практикуються переважно в США та мають давню історію і традиції. Як зазначає Дж. Циммерман, публічні слухання в місцевих урядах з обраними радами являють собою найстарішу форму активної участі громадян у публічному прийнятті рішень [2, с. 228]. Відкриті міські зібрання функціонують як дійові органи місцевого самоврядування в невеликих (із населенням до двадцяти або дещо більше тисяч осіб) містах Нової Англії, які зазвичай збираються раз на рік за ініціативою членів міського управління або самих громадян для розгляду широкого кола питань [2, с. 229]. Аналогом публічних слухань та міських зібрань в Україні є громадські слухання та загальні збори громадян.

За ст. 13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено проведення громадських слухань не рідше ніж один раз на рік у формі зустрічей з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування [10]. Порядок проведення громадських слухань за станом на жовтень 2013 р. було врегульовано в усіх містах – обласних центрах, крім Житомира [5, с. 12, 16]. Водночас майже в усіх випадках ці процедури також передбачали необґрунтовано велику кількість підписів для ініціювання слухань. Приміром, у Миколаєві, де вимагається 500 підписів [5, с. 24], у 2011 – 2012 рр. проведено лише одне слухання [5, с. 123], у Рівному, за необхідності збору 1000 підписів [5, с. 24], – два [5, с. 133]. Жодного слухання за ініціативою громадян протягом 2011 – 2012 рр. не проведено у

Вінниці, Сумах, Херсоні, Черкасах, Чернігові [5, с. 84, 141, 152 – 153, 158, 164].

Порядок проведення загальних зборів громадян на виконання статті 8 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» урегульовано у 24 обласних центрах [5, с. 49]. Установлення кількісних вимог щодо членів ініціативної групи громадян (від 7 до 50 осіб) або кількості громадян, з ініціативи яких можуть скликатися загальні збори, на рівні від 10 % до 1/3 від загальної кількості громадян, які проживають на відповідній території [5, с. 55], лише ускладнює процедуру організації та проведення загальних зборів. Отже, більше ніж половина міст за дослідженій період не практикували таку форму участі громадян у вирішенні питань місцевого самоврядування [5, с. 84 – 166].

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, зазначимо, що модель партинципаторної демократії є бажаним ідеалом, який передбачає суцільну політизацію всіх сфер суспільного життя – від зборів трудового колективу до виборів, референдумів, підготовки, прийняття, виконання і контролю за виконанням політичних рішень, і з цієї позиції становить інтерес як об'єкт теоретичного наукового пізнання.

У сучасних демократичних країнах елементи партинципаторної демократії можуть ефективно функціонувати лише в поєднанні з традиційними механізмами представництва інтересів громадян в органах державної влади та місцевого самоврядування, а політична боротьба за владу та за вплив на громадянське суспільство на етапі передвиборчих перегонів доповнюється відкритою конкуренцією громадянських ідей, думок та ініціатив за право впливати на владу в міжелекторальний період.

На жаль, доводиться констатувати, що чинним законодавством України передбачено пряму участь громадян переважно у вирішенні питань місцевого значення у формі місцевих ініціатив, громадських слухань та загальних зборів громадян. Однак і це право не має достатніх механізмів реалізації, що засвідчив досвід міст – обласних центрів України. Саме міські ради створили значні перешкоди, які унеможливили використання відповідних механізмів на практиці, позбавивши громадськість реальних важелів впливу на органи місцевого самоврядування та зацікавленості в реалізації конституційного права на безпосередню участь в управлінні державними справами.

Перспективами подальших розвідок є розробка теоретико-методологічних засад дослідження ефективності застосування основних механізмів партинципаторної демократії на етапі демократичного транзиту та пошук оптимальної моделі політичної участі в Україні.

Список використаних джерел

1. **Баранов Н. А.** Современная демократия: эволюционный подход / Н. А. Баранов. – СПб. : Балт. гос. техн. ун-т, 2007. – 208 с.
2. **Баталов Э. Я.** Проблема демократии в американской политической мысли XX века / Э. Я. Баталов. – М. : Прогресс-Традиция, 2010. – 376 с.
3. **Категории** политической науки : учебник / [А. Ю. Мельвиль, Т. А. Алексеева, К. П. Боришполец и др.]. – М. : РОССПЭН, 2002. – 656 с.
4. **Конституція** України : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254.
5. **Лациба М. В.** Місцева демократія в Україні: нові стандарти / Лациба М. В., Лукеря І. М., Ващук-Огданська О. Л. – К. : Агентство «Україна», 2013. – 236 с.
6. **Максимова О. М.** Місце та роль неконвенційної політичної участі в функціонуванні політичних систем : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Максимова Олена Миколаївна. – Миколаїв, 2007. – 18 с.
7. **Нікіфорова І. І.** Політична конкуренція: методологія поняття та сучасна політична реальність / І. І. Нікіфорова // Акт. пробл. держ. упр. – 2013. – № 4(56). – С. 16 – 19.
8. **Обрывкова Н. О.** Электронная демократия в современном постиндустриальном обществе : дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02 / Обрывкова Наталия Олеговна. – СПб., 2006. – 185 с.
9. **Про всеукраїнський** референдум : Закон України від 6 листоп. 2012 р. № 5475-VI. – Режим доступу : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5475-17.
10. **Про місцеве** самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280.
11. **Проект** Концепції внесення змін до Конституції України. – Режим доступу : cau.in.ua/ua/news/id/dlja-shirokogo-gromadskogo-obgovorenija-792.
12. **Референдуми** в Європейському Союзі / [Чебаненко О. Д., Грищук О. Ю., Колодяжна Н. В., Євгеньєва А. М.]; за ред. Д. С. Ковриженка. – К. : ФАДА, ЛТД, 2007. – 186 с.

List of references

1. **Baranov N. A.** Sovremennaya demokratiya: evolyutsionnyiy podhod / N. A. Baranov. – SPb.: Balt. gos. tehn. un-t, 2007. – 208 s.
2. **Batalov E. Ya.** Problema demokratii v amerikanskoy politicheskoy myisli HH veka / E. Ya. Batalov. – M. : Progress-Traditsiya, 2010. – 376 s.
3. **Kategorii** politicheskoy nauki : uchebnik / [A. Yu. Melvil, T. A. Alekseeva, K. P. Borishpolets i dr.]. – M. : ROSSPEN, 2002. – 656 s.
4. **Konstytutsia** Ukrayiny : pryiniata na piatii sesii Verkhov. Rady Ukrayiny 28 cherv. 1996 r. – Rezhym dostupu : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254.
5. **Latsyba M. V.** Mistseva demokratia v Ukraini: novi standarty / Latsyba M. V., Lukeria I. M., Vashchuk-Ohdanska O. L. – K. : Ahentstvo «Ukraina», 2013. – 236 s.
6. **Maksymova O. M.** Mistse ta rol nekonvensiinoi politychnoi uchasti v funktsionuvanni politychnykh system : avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.02 / Maksymova Olena Mykolaivna. – Mykolaiv, 2007. – 18 s.

7. **Nikiforova I. I.** Politychna konkurentsiia: metodolohiia poniattia ta suchasna politychna realnist / I. I. Nikiforova // Akt. probl. derzh. upr. – 2013. – № 4(56). – S. 16 – 19.

8. **Obryivkova N. O.** Elektronnaya demokratiya v sovremenном postindustrialnom obschestve : dis. ... kand. polit. nauk : 23.00.02 / Obryivkova Nataliya Olegovna. – SPb., 2006. – 185 s.

9. **Pro vseukrainskyi** referendum : Zakon Ukrayny vid 6 lystop. 2012 r. № 5475-VI. – Rezhym dostupu : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5475-17.

10. **Pro mistseve** samovriaduvannia v Ukraini : Zakon Ukrayny vid 21 trav. 1997 r. № 280/97-VR. – Rezhym dostupu : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280.

11. **Proekt** Kontseptsii vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrayny. – Rezhym dostupu : cau.in.ua/ua/news/id/dlja-shirokogo-gromadskogo-obgovorenija-792.

12. **Referendumy** v Yevropeiskomu Soiuzi / [Chebanenko O. D., Hryshchuk O. Yu., Kolodiazhna N. V., Yevhenieva A. M.] ; za red. D. S. Kovryzhenka. – K. : FADA, LTD, 2007. – 186 s.

Надійшла до редколегії 28.04.14

УДК 351.82:330.322:330.341.11

Наталія ЄФІМЕНКОВА

Національна академія державного управління
при Президентові України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УКРАЇНІ

Висвітлюються теоретичні та методологічні засади формування функціональної моделі системи державного управління інвестиційно-інноваційними процесами в Україні на основі державно-приватного партнерства. Визначаються завдання суб'єктів інвестиційно-інноваційного процесу, розглядаються принципи, функції управління, а також методи та інструменти регулювання і стимулювання генерації та інтенсифікації інноваційних процесів в Україні в умовах геоекономічної інтеграції.

Ключові слова: державне управління, інноваційний розвиток, державно-приватне партнерство, інвестиційно-інноваційний процес, регіональна програма інноваційного розвитку, функціональний принцип управління.

Наталія Ефіменкова. Моделирование системы государственного управления инвестиционно-инновационными процессами в Украине

Освещаются теоретические и методологические основы формирования функциональной модели системы государственного управления инвестиционно-

инновационными процессами в Украине на базе государственно-частного партнерства. Определяются задачи субъектов инвестиционно-инновационного процесса, рассматриваются принципы, функции управления, а также методы и инструменты регулирования и стимулирования генерации и интенсификации инновационных процессов в Украине в условиях геоэкономической интеграции.

Ключевые слова: государственное управление, инновационное развитие, государственно-частное партнерство, инвестиционно-инновационный процесс, региональная программа инновационного развития, функциональный принцип управления.

Natalia Yefimenko. Modeling system of public administration of investment and innovation processes in Ukraine

The theoretical and methodological foundations for the formation of a functional model of the system of public administration of investment and innovation processes in Ukraine on the basis of public-private partnerships are reviews. Specified the task of subjects of investment and innovation process, considered the principles, administration functions, also the methods and tools of regulation and stimulation the generation and intensification of innovation processes in Ukraine in conditions of geo-economic integration.

Key words: public administration of innovation development, public-private partnerships, investment and innovation process, regional program of innovation development, functional principle of administration.

Однією з основних ознак сучасного розвитку світового господарства є розгортання процесів глобалізації, які суттєво впливають на систему міжнародних економічних і політико-правових відносин, формують принципово новий підхід до державного управління інвестиційно-інноваційними процесами, на якому ґрунтуються концепція інноваційного розвитку. Із поглибленням інтеграційних процесів у світі та Європі зокрема, поширенням їх на всі сфери суспільного життя, установленням нових наукових і технологічних завдань, пов'язаних як із пріоритетами інноваційного розвитку, так і з механізмами фінансування інноваційної діяльності, достатньо актуальним питанням сьогодення є процес включення України в геоекономічний простір. З цих позицій першочергового значення набуває питання формування ефективної системи державного управління інвестиційно-інноваційними процесами в Україні, тобто його теоретичне розроблення та практичне втілення.

Питанням організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку в державному управлінні та адаптації національної інноваційної системи до сучасних вимог світового розвитку присвячені праці таких вітчизняних учених, як О. М. Азарян, О. А. Біловодська, О. Б. Бутнік-Сіверський, А. Ю. Васіна, Л. Л. Гриценко, М. П. Денисенко, Т. Л. Желюк, В. Ф. Мартиненко, А. Ф. Мельник, Н. М. Мироненко, О. П. Орлюк,